

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Na svetlobo dane od krajske kmetijske družbe.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj VIII.

V sredo 20. sušca (marca) 1850.

List 12.

Poskušnje s turšico,

ki se „mala zgodnja turšica“ ali „činkvantín“ imenuje.

Zadnji čas zvediti, kdaj de se zna tista turšica saditi, ki se „mala zgodnja turšica“ ali po laško činkvantín imenuje (zató kér na Laškem le 50 dni k dozorenju potrebuje), so bile na vertu Štajarske kmetijske družbe mnoge poskušnje storjene. Zadnji čas sajenja te turšice zvediti, je pa zató potrebno, de se zvé, doklej de se od te turšice še godno seme dobiti zamore.

Perva skušnja. Činkvantín se je sadil 17. majnika; kaliti je začel 25. majnika; cvêsti je začel 7. rožnika; perva dni kimovca je popolnoma dozorel.

Dozoréla je tedej ta turšica v 3 mescih in 13 dnéh.

Druga skušnja. Sadili smo to turšico 1. rožnika — torej 2 tedna pozneje — kalila je 22. rožnika, cvetela je konec maliga serpana, in dozorela do polovice kimovca.

Dozoréla je tedej ta turšica v 3 mescih in pol.

Tretja skušnja. Sadili smo to turšico 15. rožnika — torej 14. dni pozneje od une —, kalila je 22. rožnika, cvetela je 20. veliciga serpana, in dozorela je sred oktobra.

Dozoréla je tedej ta turšica v 4 mescih.

Četerta skušnja. Sadili smo jo 1. veliciga serpana — torej 14 dni pozneje od poprejšnje — kalila je 7. velic. serpana, konec tega mesca je cvetela, popolnoma dozorele so pa le zernja na dnu sterža, na sprednjim koncu pa še ni bilo clo nič zernja, ali pa je bilo še vse mlečnato.

Peta skušnja. Sajena je bila turšica 15. veliciga serpana — torej še 14. dni pozneje od poprejšnje; kalila je 20. velic. serpana, cvêsti je začela v začetku kimovca, nastavila pa je le majhne steržce, ki niso clo nič zernja rodili.

Šesta skušnja. Sadili smo turšico 31. veliciga serpana; kalila je 7. kimovca, konec kimovca je cvetela pa ni clo nobeniga sterža nastavila.

Te gotove skušnje očitno kažejo, de v srednjim Štajarskim in v vsih taci deželah, ki imajo s Štajarsko enako gorkoto (okoli 7 do 8 stopinj srednje gorkote po Romirjevim gorkoméru) se ne sme sajenje male zgodnje turšice ali činkvantína dalje odlašati, kakor k večimu do druge polovice rožniga cveta, če hoče kmetovavec še godniga semena pridelati.

Kjer tedej ozimno rež perva dni veliciga serpana žanjejo, se zna činkvantín, kot drugi sadež, le v tistih krajih saditi, kjer je kimovec navadno še gorák.

Ker zavolj dobriga in hitriga pridelka činkvantín ali mala zgodnja turšica zasluži, de se je kmeto-

vavci, kakor turšice sploh poprimejo, bo kmetovavcam vstreženo te skušnje gospod Hlubeka zvediti.

Kaj je za kmetijstvo zdej nar bolj potreba?

Po nemškim dohtarja Hlubeka.

(Dalje.)

Tretjič. Silna potreba za povzdigo kmetijstva je sol za živino.

Celimu svetu je znano, de nar imenitniši podpora živinoréje je sol, in de to, kar podpera živinoréjo, podpera kmetijstvo sploh.

Pred sušcam léta 1848 ni bilo na to misliti, de bi se cena solí ponižala in takó tudi menj premožnimu kmetu polajšalo, si potrebne solí kupiti za svoje živinčeta. Ko je pa Avstrijska vlada vstavna vlada postala, v kateri ima tudi ljudstvo govoriti za svoje potrebe, so se začele od vsih strani želje glasiti, de naj se cena solí poniža. Velki kmetijski zbor na Dunaji je lani g. ministra kmetijstva prosil, de naj se v do-sego takó potrebne nižji solne cene na ministerstvo oberne in pripomore, de se cena kmalo poniža. Gosp. minister kmetijstva je na ta predlog zbora gotovo obljubil, de se bo to kmalo zgodilo. Zdej je že léto pretéklo, in še zmirej čakajo kmetovavci spolnitve storjene obljube.

Če se hoče kmetijstvo v našim cesarstvu povzdigniti, je neobhodno potrebno, de se ta nar imenitniši pripomoč kmetijstvu dalje ne zaderžuje, ampak de se cena solí, saj živinske solí, kmalo poniža.

Dolžnost kmetijskih družb je, de se zedinjene obernejo s prošnjo na ministerstvo, de naj se kmetijstvu ne zaderžuje dalje ta dobrota, brez ktere ni moč živinoréje in kmetijstva v boljši stan povzdigniti.

Deržavna denarnica ne bo po tem znižanju nič škode terpéla, za tó ker bo potem, če bo sol boljši kup, marsikdo solí kupil, ki si je zdej po visoki ceni ne more.

(Konec sledí.)

Zbor Ljubljansko-Verhniške podružnice v Ljubljani.

Kakor so Novíce oznanile, je bil prvi zbor te kmetijske podružnice v Ljubljani 13. t. m. skup poklican; tode povabljeni udje so, kakor je skušnja pokazala, ta poklic le takó razumeli, de veljá samimu podružniškemu odboru v séjo. Gospod predsednik podružnice grof Rihard Blagay ni tedej mogel vsih svojih odločenih namenov razodeti. Začel je gosp. predsednik z razlago imenitnih opravil, ki jih ima podružnica, ako hoče delavna in domovini koristna na-

prava biti, — in na prvi iskreni govor smo zopet potejeno najdlji, kar nam je že davnej znano, de gosp. grof je ljudoljub domorodec, ki ni le samo za blagor naše drage domovine živo vnet, ampak ki tudi dobro pozná, kaj de je potreba nar prvič vpeljati, de bi se kmetijstvo poboljšalo.

Čeravno nas je bilo le malo zbranih, vender smo se posvetvali čez eno in drugo reč, in na predlog gosp. predsednika je bilo sklenjeno, de bi se osnova nove postave za pòsle napravila, kér današnja le malo malo sedanjim potrebam vstreže. Izvolili smo posebni odbor, ki bo načert téh postav naredil, ki naj se potem vsim podružnicam v pretres pošlje, de se misli vsih podružnic zvedó in se potem osnova letašnjimu velikimu zboru kmetijske družbe v presodbo predloží.

Oznani se to vsim udam kmetijske družbe, de bi spoznali, kakó potrebno de je, de včasih možje vkup stopijo in se posvetujejo čez potrebe in čez pripomočke, kakó bi se eni ali drugi težavi v okom prišlo. Po novi vstavi imamo pravico do zborov — in ako se ne bomo nikoli dodeljenih pravic poslužili, bo vstava le na popirju ostala in napčno je potem naše godernjanje, de je še vse po starim.

De se pa nad prihodnjim zborom kmetijske podružnice ne bo zopet pregovor spolnil: „veliko je poklicanih, pa malo izvoljenih“, se opomni, de se štejejo v Ljubljansko podružnico vsi udje kmetijske družbe, ki stanujejo v njenim okrogu, to je, v Ljubljani, v Ljubljanski in Verhniški komisii — brez razločka, ali so odborniki ali ne.

Ambrož, tajnik podružnice.

Nove fužine.

Na Štajarskim pri velki cesti, ki pelje od Marburga v Celjovec blizo terga Mahrenberg so jeli že v létu 1841 svinčeno rudo kopati in prišli so na tako žilo, ki tudi srebro v sebi ima. Gospoda Kranc in Janez Baumgartner iz Ljubljane sta pretečeno léto pristopila poprejšnjimu lastniku g. Jakobu Krušniku iz Mahrenberga v družbo, in sklenilo se je, fužino, to je, poslopje in peč sozidati, v ktéri se bo ruda topila. Kér pa pri rudni jami za to zidanje prostora ni, se je moglo drugač pomagati in kupili so vso posestvo c. k. pošte v Št. Ožbaltu v dolini Drauwald. Zavoljo sklepa pogodbe smo se 8. dan tega mesca v imenovani kraj podali in prav v prijaznosti kup sklenili.

Dozdanji gospodár tega posestva, gosp. Janez Bauer, je z veselo roko kup sklenil, in akoravno že on od svoje mladosti v tem kraju živi, vender ga bo brez velike britkosti zapustil, kér vé, de bojo prebivavci te doline pri fužinah dosti zaslužili, in kér jim vse dobro z veselím sercam privoši. Tudi gosp. fajmošter v Št. Ožbaltu so se te kupčije razveselili in očitno so rekli farmanam: „de se je božje oko na tisti kraj ozèrlo, kjer se jim bo prihodnjič dober zaslužek in z njim blagostanje ljudstva odperlo.“ Kér nas pa kristjanska véra uči, de naj se vsako délo z Bogam začne, se je tudi s pobožnostjo to imenitno délo pričelo, in blagodarili so se darovi za več svetih naménov. Zagotovila se je tudi sv. maša s blagoslovom na tisti dan, kader se bo grunti kamen za fužino postavil.

Takó na Štajarskim cenijo fužine, fabrike in občne naprave, in oznanovavec svete vere očitno terdi, de se je „božje oko ozerlo na tisti kraj, kjer se bo nova fužina naredila.“

Moj namen ni tukaj od koristnosti fužin in fabrik govoriti, zakaj njih ceno in imenitnost vsak sam dobro spozná, ki nima slame v glavi in vodeniga serca v persih!

Ambrož.

Vošilo zastran odškodovanja desetín za duhovšino.

Kdor duhovskega stanú opravila tudi le poverhno pozná, in kdor vé, de dolžnosti duhovskega poklica se ne smejo zanikerno opravljati ali zanemarjati, ne bo tistih duhovnov, ki že dve léti brez desetinskih prihodkov siromaško živé, zató grajal, če se oni za svoj poklic preveč zamudniga, in za svoje rame pretežkiga vradniškiga dela, po katerim se ima odškodovanje desetín izpeljati, kar goreče znebiti želijo.

Brez pomote se sme reči, de vsi duhovni, ktéri so iz desetín svoje prihodke dobivali, po rešenju zopernih pisarij ozir desetinskiga zravnanja, ko ribe po vodi, enoglasno hrepené. Torej bi gotovo prav bilo, ako bi vsi tisti duhovni, ki so za-se ali za cerkve desetine dobivali, kakor se je v eni tehantli na notranjim Krajnském že zgodilo, svoje na krepke in resnične nagibe vstavljene pritožbe posamesno ali pa več skupej v kratki dobi razodeli deželnimu poglavarstvu, in ga poprosili, de bi vlada na svoje in ne na stroške duhovnov tako komisijo vredila, ktera bi delo ozir odškodovanja desetín za duhovšino prevzela.*) Duhovni, ki brez svojiga zadolženja kaj pičle prihodke dobivajo, pri vsim tem pa poterpežljivo in mirno boljši dobe pričakujejo, se vunder ne morejo siliti, kakiga vradnika na svoje stroške plačevati, ker to desetinsko obravnanje ne zadeva njih lastni grunt, ampak le létne dohodke, ktere duhovni vživa, kterimu se je primerilo, de je ravno zdej na tem mestu, in kterimu se nemore naložiti, de bito reč za vse svoje naslednike iz svojih pičlih dohodkov poravnal.

Podgrivarski.

Nesreča ognja.

V pondelik, pred sv. Gregorjem tisti dan, zvečer ob sedmih je na Skaručni v Vodiški fari v neki pod (skeden) trešilo, in na enkrat je bil ves v plamenu. Kér je burja zlo pihala, se je v tem hípu ogenj po vasi razširil, in preden je ena ura pretekla, je osemnajst hiš pogorelo, ne samo s svojimi poslopji temuč tudi z kozelci. Več ljudi se je zlo opeklo, neki mož takó, de je koj drugi dan zjutraj umerl, in dva druga človeka sta s sv. zakramenti prevedena, pa kakor je čutiti, vender ne bota umerla. Ubogi reveži so komaj živino oteli, kteri nimajo zdaj nič pokladati. Nekteri so še od obleke malo rešili; nekteri posli in pa matere, ki so vso svojo skerb na svoje otročičke obrnile, niso nič odnesli razun tega, kar so na sebi imeli.

Škoda je silno velika, že clo kér so le 4 hiše zavarvane. Ravno preteklo nedeljo so se Skarčanje pogovarjali, de se bojo zlo zavarvali, kér je prejšno saboto 6 hiš na Perbačivim blizo Krajnja pogorelo, kjer ni bil nobeden zavarvan, pa nesreča jih je prehitela, kér so tako dolgo večkrat opominjani zanikerni ostali v bratovšino sv. Florjana stopiti. Zdej, se vé, je vse očitanje zastonj, pa drugim naj bo spodbadik, de naj nikar ne odkladajo zavarovati svojih pohištev, če bi si tudi toliko, kar se plača, pristradati mogli.

Vodiška fara se je doslej še vselej v podpori pogorelcov in družih sromakov zlo skazala; nadjamo se torej, de se bojo tudi drugi ubogih Skarčanov spomnili in jim kake mile darove poslali. De bi pač tudi blagi Ljubljančanje, ki radi na Skaručno pridejo na božjo pot, in ki tolikanj radi pomagajo z ne-

*) Kar je nam znaniga, je v ravno ta namén duhovšina na Koroškém prošnjo deželnimu poglavarstvu predložila, ktero je deželno poglavarstvo ministerstvu tudi priporočilo. Ravno to pot bi nasvetovali tudi duhovnam v naši kronovini.

Vred.